

Кућа пуковника Елезовића
House of Colonel Elezović

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade

Цртеж уличне фасаде, сарадници ЗЗСКГБ, Тајјана Виденовић, Светлана Марковић, Душица Стевановић
Street façade, drawing (CHPIB team: Tatjana Videnović, Svetlana Marković, Dušica Stevanović)

Кућа пуковника Елезовића

Његошева 20

Споменик културе

Улазни хол
Entrance hall

Александар Дероко, рођени Београђанин, пилот, сликар, архитект, истраживач, професор и академик, оставио је нашој престоници једну од ликовно најинтересантнијих стамбених зграда међуратног периода. У Његошевој улици бр. 20 налази се, мада данас доста оштећене фасаде, кућа пуковника Елезовића. У сасвим ненаметљивом градском амбијенту, без модерних механизма за скретање пажње, ова кућа спонтано мами погледе пролазника. Одмерена у пропорцијама и шармантна у детаљима, специфичним

решењем фасаде она поставља питања и тражи одговоре - откуда баш овакво обликовање и ко је њен аутор?

Александар Дероко рођен је 1894. године, у главној улици престонице, у кући која је била на средини густо испарцелисаног блока наспрам кафане „Албанија“. Читаво његово одрастање везано је за Београд, који је управо у том периоду трпео велику трансформацију од провинцијске вароши до праве европске престонице. Дероко је студирао на Машинском одсеку Техничког

факултета у Београду, грађевинарство у Краљевској школи за инжењере у Риму и коначно у Прагу. По повратку у родни град окренуо се студијама архитектуре где је дипломирао 1926. године на Архитектонском одсеку Техничког факултета и постао асистент. Исте године је као стипендиста француске владе отишао у Париз код Габријела Мијеа, великог познаваоца балканске средњовековне баштине и сачинитеља прве стилске поделе српске средњовековне архитектуре. Сава Шумановић, Пикасо, Корбизије и други постали су у Паризу Дерокови саговорници и познаници.

Од места асистента на предмету Византијска и стара српска архитектура, Дерокова универзитетска каријера је непрекидно напредовала до избора за декана, а потом и редовног члана САНУ.

Дероко је био велики истраживач српске средњовековне баштине. Између 1925. и 1928. године у екипи Пере Поповића Дероко је радио на Жичи, Ђурђевим Ступовима у Будимљи, на Сопотанима, Дечанима и Ђурђевим Ступовима код Новог Пазара. Свестан ризика за старе споменике услед небриге и протока времена, израђивао је озбиљне архитектонске анализе и техничке цртеже. Залагао се за заштиту културног наслеђа, а посебну пажњу посвећивао је вредностима народног неимарства.

Награђен је Седмојулском наградом за животно дело и осведочени стваралачки рад 1965. године, као и највишим признањем које је додељивало Удружење архитеката Србије – Великом наградом архитектуре за изузетан стваралачки и научни допринос у области архитектуре.

Кућа пуковника Елезовића у Његошевој улици бр. 20 у Београду, подигнута је 1927. године, непосредно након повратка

Дворишна фасада
Rear façade

младог архитекте из Париза и спада међу његове прве изведене пројекте. С улице сагледава се приземље, два спрата и зона мансарде. Мали станови за издавање налазе се у приземљу и на првом спрату, гарсоњере за самце на мансарди, док стан сопственика куће заузима читав други спрат. У обради уличне фасаде ова зона је свакако и најраскошније третирана.

Према казивању аутора, будући сопственик зграде желео је да објекат подсећа на стара и романтична времена. Не узимајући српско-византијски стил као директну инспирацију Дероко је одговорио задатку на сасвим необичан начин. Он је пројектовао зграду с елементима старог и модерног, декоративног и плошног, сакралног и профаног, историјског и ратничког. Фасада је досегла ту тражену романтичну ноту али ми се и даље питамо где је њено далеко порекло. За час нас подсећа на замак, за час на тврђаву, а онда ипак схватимо да смо у једном сасвим урбаном амбијенту и да је кући пуковника Елезовића управо овде место.

Фасада је симетрично компонована. Над централним, лучно завршеним улазом уздиже се модерни еркер, где се иза трифоре другог спрата открива лођа. Изнад еркера уздижу се четвртасте куле између којих се, повучен у други план, појављује полукружни отвор. Он понавља димензије завршног лука портала у приземљу, док се изнад њега, опет у повученој равни, уздиже забат. Тиме је наглашена чврста академска композиција фасаде. Међутим, свуда наилазимо на елементе различитог порекла. У залученом порталу, прозорима првог, бифорама и трифори другог спрата, видљив је несумњив утицај српско-византијског стила, али облик отвора у приземљу и поткровљу, као и облик

снажних пиластера, који пробијају завршни венац претварајући се у малене куле, носе другачији дух. Плитки рељефи на фасади разликују се од бројних примера с краја треће и почетка четврте деценије двадесетог века, будући да се не држе академских образаца фигуралних представа с алегоријским значењем, већ представљају личну Дерокову интерпретацију средњовековних мотива. Изнад лукова лође, целом ширином еркера, постављена је барелефна арабеска у вештачком камену. Аутор два кентаура са стрелом и ловачком трубом, лава с ланетом и рањеног јелена, био је један од најпознатијих београдских вајара тог времена Живојин Лукић.

Иза тешких дрвених врата централног портала налази се луксузно, у камену обрађен улазни хол засведен декоративном касетираном таваницом. Он води у дворишни део куће где је фасада, у складу с општим тенденцијама у архитектури тог времена, скромно третирана.

Мада се основна схема репрезентативне уличне фасаде с једне стране препознаје и подсећа на бројне примере стамбене архитектуре у Београду тридесетих година двадесетог века, разуђеност зоне мансарде као и ново тумачење свих елемената архитектонске и декоративне пластике довели су до тога да се једној сасвим обичној кући удахне сасвим необичан дух.

Кућа пуковника Елезовића је архитекту Дерока „изнела на глас“ будући да је Клуб инжењера и архитеката 1930. године у награђене фасаде изграђене за последње четири године уврстио и овај Дероков рад.

Београђанима је данас најпознатије остварење Александра Дерока несумњиво Интернат Богословског факултета, популарна Богословија, које је архитекта реализовао у сарадњи с Петром Анагностијем. Често се помиње и чињеница да су његова архитектонска идеја и рацио уграђени и у једно од најзначајнијих сакралних здања Београда – храм Светог Саве. Али оно што некако увек остаје по страни је стамбена, архитектура приватних кућа, где је Дероко, као и други архитекти, у највећој мери могао да да свој лични тон.

Због својих посебних архитектонских и културно-историјских вредности кућа пуковника Елезовића проглашена је за споменик културе (Одлука, „Сл. гласник РС“ бр. 73/07).

Детаљ улазног портала
Entrance portal, detail

Извори:

S.G. Bogunović, *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka, (II)*, Beograd, 2005.

A. Deroko, *A ondak je letijo jeroplan nad Beogradom*, Beograd 1984.

З. М. Јовановић, *Александар Дероко*, Београд 1991.

House of Colonel Elezović

20 Negoševa Street

Cultural monument

Деталј фасаде, рељефна арабеска над трифором
Front façade, relief above the loggia

Aleksandar Deroko, a Belgrade native, pilot, painter, architect, explorer, professor, and member of the Serbian Academy of Sciences and Arts, left one of the visually most interesting residential buildings of the interwar period to the capital city: the house of Colonel Elezović at 20 Negoševa Street. In an unremarkable urban setting, this building, unconcerned with modern attention-grabbing devices, catches the eye quite spontaneously. Well-proportioned and charming in details, its front façade raises questions and solicits answers: where does this particular design come from and who is its author?

Aleksandar Deroko was born in 1894 in the capital city's main street, in a house sitting in the middle of a dense urban block opposite Albania Tavern. He spent his whole growing-up period in Belgrade, which was going through a tremendous transformation from a provincial town into a modern European capital city. Deroko enrolled in the Department of Mechanical Engineering at the School of Engineering in Belgrade, then studied civil engineering at the Royal School for Engineers in Rome and, finally, in Prague. Upon returning to Belgrade, he switched to architecture, graduated from the Department of Architecture at

the School of Engineering in 1926 and was appointed a teaching assistant. The same year he was granted French government scholarship and left for Paris to study under Gabriel Millet, a great connoisseur of the medieval Balkan heritage and author of the first stylistic classification of medieval Serbian architecture. In Paris, among his collocutors, friends and acquaintances were Sava Šumanović, Picasso, Le Corbusier and many others.

Deroko's university career followed a steady course from teaching assistant in Byzantine and old Serbian architecture to full professor and dean, and he was elected as member of the Serbian Academy of Sciences and Arts.

Deroko was a dedicated explorer of the medieval Serbian heritage. Between 1925 and 1928 he was a member of the team led by Pera Popović which worked on the medieval Serbian monasteries of Žiča, Djurdjevi Stupovi in Budimlja, Sopoćani, Dečani and Djurdjevi Stupovi near Novi Pazar. Aware that the passage of time and lack of care pose a severe threat to ancient monuments, he carried out thorough architectural analyses and made technical drawings. He championed cultural heritage protection, and was particularly concerned with the values of vernacular architecture.

In 1965 he was presented with the 7th of July Award for lifetime achievement, and the highest honour awarded by the Association of Architects of Serbia: Grand Prix in Architecture for outstanding scientific and creative merit in the field of architecture.

The house of Colonel Elezović was built in 1927, soon after the young architect's return from Paris, and is among his earliest executed designs. Its front elevation shows the ground floor, two upper floors and an attic. Small rental flats occupy the ground floor and the first floor, studio flats the attic, while the owner's flat occupies the entire second floor and is the most lavishly treated portion of the street façade.

Улазни портал
Entrance portal

Деталъ фасаде, бифора
Front façade, two-light opening

Деталъ фасаде
Front façade, detail

According to the architect's own words, the owner's wish was for the building to evoke romantic olden times. Without drawing directly on the Serbo-Byzantine style, Deroko met this wish in a quite unusual way, combining old and modern, decorative and planar, sacred and profane, historical and martial. The façade attained the required romantic note, but the question of its deeper source remains open. Now it reminds us of a castle, now of a fortress, but eventually we realise that the setting is a very urban one and that it is where the house of Colonel Elezović belongs.

The street façade is symmetrical in composition. The round-arched entrance is surmounted by a two-storey oriel window featuring a loggia screened by three arched openings on the second floor. Two small square towers that rise above it flank a set-back semicircular opening which echoes the arch above the entrance in size and shape and is

surmounted by a set-back pediment. The round-arched portal, the first-floor windows and the second-floor two- and three-light openings reveal an influence of the Serbo-Byzantine style, but the shape of the ground-floor and attic openings, and the strong pilasters that extend beyond the cornice, turning into small towers, carry a different note. The low-relief ornamentation abandons conventional allegorical figural representations amply used in the late 1920s and early 1930s, offering instead Deroko's personal interpretation of medieval motifs. Above the arches of the loggia, a low-relief arabesque in artificial stone runs the entire width of the oriel window. The author of two centaurs with an arrow and a horn, the lion with a fawn and the injured deer, was one of the most prominent sculptors of the period, Živojin Lukić.

The heavy wooden entrance door opens on to a lavish hallway with a coffered vaulted ceiling, leading into the courtyard. In accordance with

the general trend in the architecture of the time, the rear façade is simple and unassuming.

Although the composition of the representative street façade essentially comes down to that of many residential buildings constructed in Belgrade in the 1930s, the jagged forms of the attic zone, and the novel interpretation of all architectural and ornamental elements, imbue an otherwise ordinary building with a quite distinctive personality.

It was the house of Colonel Elezović that brought Deroko to prominence: in 1930 the Club of Engineers and Architects included Deroko's façade design among the awarded designs executed in the previous four-year period.

Deroko's best-known work today is the Orthodox Seminary of St. Sava in Belgrade, co-authored with Petar Anagnosti. Another oft-mentioned fact is that his architectural vision and reasoning are built into one of the most prominent of Belgrade's religious buildings: the Church of St. Sava. What tends to be less noted, however, is private residential architecture, the field of architectural design where Deroko, and any other architect, had much more freedom to leave a personal imprint.

For its distinctive architectural, cultural and historical value, the House of Colonel Elezović was designated as a cultural property (Sl. glasnik RS, no. 73/07).

Literature

S. G. Bogunović, *Arhitektonska enciklopedija Beograda XIX i XX veka, vol. II* (Belgrade 2005)

A. Deroko, *A ondak je letijo jeroplan nad Beogradom* (Belgrade 1984)

Z. M. Jovanović, *Aleksandar Deroko* (Belgrade 1991)

Детаљ фасаде, централни еркер
Front façade, central oriel window

ПЛАН КУЋЕ ПУКОВНИКА ЕЛЕЗОВИЋА У ЊЕГОШЕВОЈ УЛ. 26 ~ ОСНОВЕ У РАЗМЕРИ 1:100

СУСЕД: ШРЕЛОВАК, МАГАДОЊИ

НАКНАДНЕ ИЗМЕНЕ НА ПРВОБИТНОМЕ ПЛАНУ

СИТУАЦИЈА
И СКЛОП КРОВА

ПОВРШНА ЦЕМЕНА ПЛАТА 185 м²
ПОВРШНА ПОД ЗГРАДОМ 233 м²
ПОВРШНА ДВОРИШТА 225 м²

ЦЕЛА
ЗГРАДА

350,00 м²

СУСЕД: БРАЊА ДИМИТРИЈЕВИЋИ, ТИТОВИЋИ

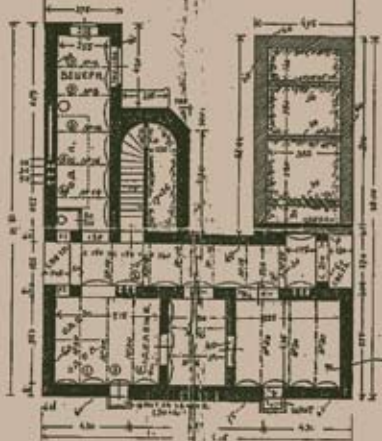
УЗДОРНИ
ПРОЈЕКЦИЈА
НАД ПЛАН

БЕОГРАД ЈУНА 1927.г.

ПОДРУМ
СА ВЕШЕРНИЦОМ

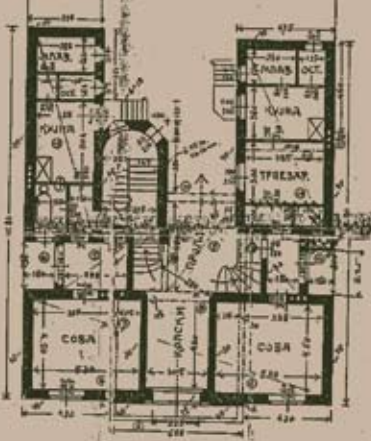
СУСЕД: КУРНИЦА УЛОЖА

УЗДОРНИ
ПРОЈЕКЦИЈА
НАД ПЛАН

ПРИЗЕМЉЕ

ДВА МАЛА СТАНА
(ДВА СОБЕ КУЊИЈА И Т.Д.
И СВА КУЊИЈА КУПАЛ И Т.Д.)

СОПСТВЕНИК: *Аврам Пуковник*

ПРОЈЕКТАНТИ: *Др. Јован Кривошеја, Др. Јован Кривошеја, Инж. Кривошеја*

Кућа пуковника Елезовића

Издавач: Завод за заштиту споменика културе града Београда

За издавача: Нела Мићовић, директор

Текст: Ксенија Ћирић

Лектура: Анђелка Ковачевић

Превод: Марина Адамовић Куленовић

Графички дизајн: Лука Прокић

Фотографија: Снежана Неговановић

Фотодокументација Завода за заштиту споменика културе града Београда

Тираж: 1000 примерака

Штампа: Графостил, Крагујевац

Београд, 2013. година

Завод за заштиту споменика културе града Београда

Издање је омогућио Град Београд, Градска управа, Секретаријат за културу
и Министарство културе и информисања Републике Србије

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

728.37(497.11 Београд)(036)

ЋИРИЋ, Ксенија, 1973-

Кућа пуковника Елезовића = House of Colonel Elezović / Текст Ксенија Ћирић ; превод Марина Адамовић Куленовић ; фотографија Снежана Неговановић]. - Београд : Завод за заштиту споменика културе града Београда = Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade, 2013 (Крагујевац : Графостил). - 10 стр. : илустр. ; 20 x 20 cm

Кор. насл. - Упоредо срп. текст и енгл. превод. - Подаци о ауторки прегузети из колофона. - Текст штампан двостручно. - Тираж 1.000. - Библиографија: стр. 6.

ISBN 978-86-81157-93-0

а) Београд - Кућа пуковника Елезовића -
Водичи
COBISS.SR-ID 204087820

Завод за заштиту споменика културе града Београда
Cultural Heritage Preservation Institute of Belgrade